Illés György

Angliai történeteim

I. Szerelmey

Már nem először láttam, London tele van vele. Az angolok úgy megszokták, hogy fel sem tűnik nekik. A felirat több mint százötven éve jelent meg először London utcáin. Szerelmey Miklós mérnök, honvédőrnagy harcolt a szabadságharcban, majd a világosi fegyverletétel után bujdosott Törökországban, Dalmáciában, Belgiumban. Amikor meghallotta, hogy Kossuth Lajos Londonba érkezett, kalandos módon, ócska bérelt bárkán utána ment. Mivel Kossuth nem tudott politikai támogatást kapni Bécs-ellenes terveihez, továbbutazott Amerikába, de Szerelmey Londonban maradt.

Történt, hogy egy akkoriban ismeretlen baktérium támadta meg a régi londoni házakat. Menthetetlenek voltak. Egészen addig, amíg Szerelmey meg nem találta az ellenszert. Találmánya, a *Silicat Zopissa* olyan kőzetkonzerváló szer, amely speciális bevonó réteget képez, óvja a környezetét az időjárás bomlasztó hatásával szemben. Amikor az új londoni parlament épületének a kövei is mállni kezdtek, Szerelmey eljárását tartották a legjobbnak. A parlament után a londoni *Szent Pál Székesegyház* és a *Bank of England* épületén is az ő cége dolgozott. A *Szerelmey Stone Liquid* kőkonzerváló vállalat túlélte alapítóját. Találmányát majd százötven éven keresztül gyártották, világszerte nagy sikere volt. Az 1855-ben alapított Szerelmey Ltd. londoni központja ma is működik, elangolosodott leszármazottai vezetik.

– Ez a név gyakori maguknál? – kérdezte fiam angol barátja.

– A név nem, de a szó igen – feleltem, és elmagyaráztam, hogy a szerelemmel kapcsolatos.

Rám nézett, aztán az egyik felállványozott ház cégtáblájára és így szólt:

– Gyönyörű nyelv! Micsoda regényes nép lehettek…

(Szerelmey az 1862-es londoni világkiállításon találmányainak egész sorát mutatta be. 1874-ben súlyos betegen tért haza. Egy év múlva hunyt el, sírja a Kerepesi úti temetőben van.)

II. Downing Street

Lassan sétálunk tovább a Whitehallon. Egyszerre egy utcatábla: Downing Street. Miért képzeltem mindig, hogy ez széles utca, fontos, nagy a forgalma? Nem szélesebb, mint a pesti Szép utca, de biztosan rövidebb. A fiam óvott, hogy nem érdemes bemenni, úgysem látok semmit, elzárták a forgalom elől az egészet. Csakugyan, a kurta utca tele van rendőrökkel, belépni tilos szalagokkal, mintha egy tüntetésre vetődtem volna. A Downing Street Nr. 10. kapuját ismertem a tévéhíradókból, de hogy valóban ilyen kicsi és jelentéktelen, nem mertem volna elképzelni. Ám a látszat csal, mert a tízes szám összeépült a szomszédos házakkal és mélyen belenyúlik a kertek felé. Több mint száz(!) szobája van, itt lakik Nagy-Britannia miniszterelnöke. Közel van a Buckingham, a királyi család londoni rezidenciája, és nincs messze a Westminster-palota, ahol a parlament két háza ülésezik.

III. Churchill helye és a kisöreg

A neogótikus parlament melletti téren áll Churchill szobra. Meghökkentően hasonlít önmagához, illetve ahhoz a képhez, amely leírások, fotók, filmek alapján mindenkiben kialakult. Kissé előrehajlott háttal, de csöppet sem öregesen, mintha újabb lépést tenne… és mintha mozogna a szája, mintha mormolna valamit.

A parlamenti ülésteremben senkinek, még a miniszteréknek sincs állandó helye. Elméletben bármelyik képviselő bármelyik helyet elfoglalhatja, de van egy szék, jobban mondva egy hosszú pad szélső helye, amely mindig Churchillé volt. Ha megjelent a teremben, felállt

a képviselő, aki erre a helyre ült. Churchill körülnézett, látta, hogy zsúfolt a ház, de éppen lett egy üres hely. Ekkor minden alkalommal így szólt: *How extraordinary (milyen különös)*, és helyet foglalt.

Egy nap belépett a mosdóba, hogy friss vízzel locsolja meg az arcát. Látta, hogy egy kis öregember rongygyal dörzsöli, fényesíti a csempéket. Megkérdezte, menynyi ideje csinálja. A kisöreg nem hagyta abba a munkáját, úgy felelte: negyven éve.

Churchill elcsodálkozott.

– Mit szeret rajta?

– Azt, hogy olyan jól el lehet gondolkodni.

A válasz tetszett Churchillnek és tovább faggatta:

– Mi volt a legfontosabb gondolat, amely itt eszébe jutott?

– Az, hogy ez az egyetlen hely ebben a házban, ahol a képviselők tudják, mit akarnak.

IV. Sherlock Holmes élt?

Közel van a parlamenthez egy Northumberland utcai vendéglő. A neve: *Sherlock Holmes*. A pub alsó része söröző, étterem. Ha fölmegyünk egy falépcsőn, ott Sherlock Holmes szobája, ahogyan barátja, krónikása Dr. Watson leírta. A szobában természetesen ernyős petróleumlámpa ég, az ablakon át kilátni a Baker Streetre, az íróasztalon ezeregy apróság, nagyítók sorozata, régimódi mikroszkóp, harmonikás fényképezőgép, bár nem emlékszem, hogy valaha is fényképezett volna, de bizonyára nem olvastam minden Sherlock Holmes könyvet. A sarokban nagykockás, felleghajtó kabátja, mellette ellenzős sapka, sétapálcáinak sorozata, a díványon plédek, felülcsatos régi bőröndök, a földön állványos földgömb, mindenütt könyvek és kéziratok mesteri rendetlensége.

Valami mégis hiányzik nekem… igen, a reggeli köntös, amelyben Dr. Watsont fogadta, kioktatta, s amelyet az elhatározás

pillanataiban oly hirtelen tudott levetni. Fiam figyelmeztet az injekciós tűre, ez Conan Doyle egykori orvosi rendelőjéből került ide. Ha ezt nem látom, eszembe sem jut Conan Doyle. Már tíz perce álldogálok itt, de már én is élő alaknak tekintem Sherlock Holmest. Mi ez? Játék? Ügyes vendégcsalogató, idegenforgalmi látványosság? Egyik sem. Az angol éghajlat kell hozzá, bocsánatot kérek: Shakespeare kell, a Szentivánéji álom tündérei, Macbeth boszorkányai és egy olyan olvasóközönség, melynek tudatában szívesen összemosódik a valóság és a fikció, és ahol a detektívregény nem az irodalom perifériáján húzódik meg, hanem tagja az Athenaeum Clubnak.

V. Zeretlek

Reggel kaptam néhány Londonban megjelent magyar nyelvű újságot. Kiválasztottam egyet, azzal szálltam buszra a Piccadillyig. Olvasni kezdtem, amikor egy szép, kakaóbarna, indiai lány ült mellém. Kicsit előrehajolt, és beleolvasott az újságomba. Nézd, csak nézd – gondoltam – ebből nem okosodsz ki. Megszólalt:

– Jónapot… Hadj vádj?

Az újság megrezzent a kezemben. Már azt hittem, csakugyan igaza van a pesti mondásnak*: Everybody is Hungarian* (Mindenki magyar). Nemcsak Szerelmey, de ne is folytassuk. Ez a lány is?

Nem, nem volt magyar. Néhány éve Budapesten járt egy ifjúsági küldöttséggel, és megtanult egy-két szót. Nem sokat, de amikor leszálltam, kiderült, hogy a leglényegesebbet. A lépcsőről búcsút intettem neki, és akkor utánam kiáltott:

– Zéretlek!

– Én is – kiáltottam utána. Remélem erre is megtanították Pesten.

VI. Sikeres átverés

A fiam a Dél-Angliai Hayling szigeten lakik. A második világháború során kulcsfontosságú, titkos katonai bázis és kiképzőközpont működött ott. Nagy szerepet kapott a normandiai partraszállás (D-nap) előkészítésében. Ott állomásozott a háború egyik legfontosabb egysége, a COPP (Combined Operations Pilotage Parties). Ez a kevesebb mint kétszáz katonából (búvárokból és kajakosokból) álló alakulat tengeralattjárókkal és csónakokkal lopózott az ellenséges partokhoz. Feladatuk a normandiai partok feltérképezése, a német védvonalak kikémlelése, és talajminták gyűjtése volt, hogy a nehéz harckocsik ne süllyedjenek el a homokban.

A D-nap éjszakáján ők működtették azokat a bójákat, amelyek a partraszálló hajókat navigálták. A szinte ismeretlen egység tagjai több mint kilencven kitüntetést kaptak rendkívüli bátorságukért.

A sziget nyugati csücskében felvonulási épületekre, betonbunkerekre bukkantunk. Amikor a németek a közeli Portsmouth-t bombázták, csalóka fényeket és tüzeket gyújtottak itt. A megtévesztés sikeres volt: a német bombázók a fontos hadikikötő helyett sokszor a szigetet támadták, ide ejtették le halálos terhüket. A partmenti légvédelmi ütegek szakadatlanul lőtték az ellenséges gépeket. 1941

áprilisában a németek eltalálták az egyik tüzelőállást, hat katona halt meg közülük. Önfeláldozóan megvédték a kikötőt.

A sziget déli részén ma is jól láthatók a bunkermaradványok, a légvédelmi ütegek, raktárak, szállások romjai. Megtaláltuk az emlékművet is, amit a COPP hőseinek és a szigeten elesett védőknek állítottak.

*

Búcsúzom a szigettől, a középkori templomoktól, kápolnáktól, egy kétezer éves fától, a szabályosan beköszöntő árapálytól, a katonákat szállító kisvasút maradványaitól. Nem értek egyet Dickenssel, aki komornak festette le könyveiben Anglia egét, és nyomasztónak az életet. Nekem napfényes tengerparti települések jutottak, tele élettel, zöldellő kertekkel, jókedvű, bizakodó emberekkel.

Az angol ridegség legendáját már régen nem hittem el. Az első naptól kezdve az utolsóig csodáltam, hogy milyen könnyen nevetnek. És milyen szívesen. Talán maguk is készpénznek vették a ridegséglegendát; talán igaz is volt valaha, és most örülnek, hogy túljutottak rajta.